

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ค.ศ.1940-1953 ผ่านกลุ่มต่อต้านฝรั่งเศสในกัมพูชา

ณัฐพร ไทจงรักษ์*

บทคัดย่อ

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศสอยู่ภายใต้บริบทของเหตุการณ์วิกฤตการณ์ ร.ศ.112 และเหตุการณ์อื่นๆ ซึ่งออกมาในลักษณะที่แสดงถึงความขัดแย้งมาโดยตลอด อย่างไรก็ตามหนึ่งในประเด็นที่สร้างความสัมพันธ์ขัดแย้งระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมายังเกี่ยวข้องกับการที่รัฐบาลไทยให้ความช่วยเหลือกลุ่มต่อต้านฝรั่งเศสในกัมพูชา โดยเฉพาะกลุ่มเขมรอิสระ จากภาพความเป็นศัตรูถูกแปรเปลี่ยนให้เกิดความร่วมมือระหว่างกันในการปราบปรามกลุ่มดังกล่าว แต่ท้ายที่สุดไทยไม่อาจจะทิ้งนโยบายเดิมของตนได้ยังคงให้การสนับสนุนกลุ่มนี้ต่อไป

คำสำคัญ: เขมรอิสระ ไทย ฝรั่งเศส

Abstract

The conflict between Thailand and France since the Franco-Siamese War in 1893 and other events now was continuously increasing. However, one of the issues arising during World War II was the assistance of Thai government to the Cambodia's resistances in French-Indochina especially Khmer Issarak. While the image of hostility between them would become cooperation to suppress these groups but Thailand could not abandon their old policy, they continue to provide support to this group.

Keyword: Khmer Issarak, Thailand, France

บทนำ

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศสอยู่ภายใต้บริบทของความขัดแย้งนับตั้งแต่วิกฤตการณ์สยาม ร.ศ.112 (ค.ศ. 1893) หรือการเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงเป็นต้นมา ทางฝ่ายไทยมักจะมีการอ้างถึงกรณีการเสียดินแดนและการบีบบังคับของฝรั่งเศสต่อชาติในอินโดจีนให้ยินยอมไปอยู่ภายใต้อำนาจของฝรั่งเศสอยู่เสมอ หนึ่งในเหตุการณ์การเสียดินแดนที่มักมีการกล่าวถึงอยู่เสมอมากก็คือ การเสียดินแดนเขมรส่วนใน ค.ศ. 1907 ทำให้ไทยต้องสละดินแดนพระตะบอง เสียมเรียบและศรีโสภณให้กับฝรั่งเศส

* อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ทำให้รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างไทยและฝรั่งเศสอยู่ในจุดที่ดูเหมือนจะเป็นปัญหากันมาโดยตลอด อย่างไรก็ตามภาพของความสัมพันธ์ที่ขัดแย้งนั้นตามความเป็นจริง ความขัดแย้งไม่ได้เกิดขึ้นตลอดเวลา เช่น ใน ค.ศ. 1925 สยามและฝรั่งเศสได้มีสัมพันธภาพที่ดีขึ้น ไม่มีท่าทีของความขัดแย้งใดๆ มีการตกลงระหว่างรัฐบาลสยามและอินโดจีนฝรั่งเศสในเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขต มีการตั้งคณะกรรมการการค้าสำรวจแม่น้ำโขงร่วมกันและอีกหลาย ๆ สิ่งที่ดีเหมือนจะทำให้ความสัมพันธ์ดีขึ้น

อย่างไรก็ตามนโยบายการประนีประนอมของฝรั่งเศสต่อรัฐบาลสยามในช่วงนั้นส่งผลให้นักการเมืองฝรั่งเศสหลายคนเริ่มกังวลถึงสถานการณ์อันตรายนวมทั้ง กับท่าทีของสยามที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับญี่ปุ่นตั้งแต่ ค.ศ. 1934 เห็นได้จากการที่สยามเป็นชาติเดียวที่สนับสนุนญี่ปุ่นในเหตุการณ์แมนจูว¹ซึ่งฝรั่งเศสเห็นว่า จะทำให้สยามได้รับอิทธิพลจากนโยบายขยายดินแดนของญี่ปุ่นมาใช้กับสถานการณ์ในการเรียกร้องดินแดนที่เสียไปให้กับฝรั่งเศสกลับคืนมา พร้อมทั้งกับการที่สยามทุ่มงบประมาณใน ค.ศ. 1937-39 ไปที่ค่าใช้จ่ายทางการทหารอย่างมากมาย ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสยามและฝรั่งเศสอยู่ในรูปแบบที่ระแวงระวังกันมากขึ้น

แม้ว่าสิ่งที่ทำให้รัฐบาลฝรั่งเศสกังวลคือ การเรียกร้องดินแดนคืนจากทางฝั่งไทย แต่อย่างไรก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้นและคลางแคลงใจมาตลอดนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองในบริบทความสัมพันธ์ระหว่างฝรั่งเศสและไทยนั้น จากจดหมายโต้ตอบของฝรั่งเศส การเรียกร้องดินแดนคืนของไทยไม่ใช่เรื่องที่น่าแปลกใจหรือความคาดหมายแต่อย่างใด แต่สิ่งที่ทำให้ฝรั่งเศสมีความรู้สึกเดือดเนื้อร้อนใจมากกว่าคือ การที่รัฐบาลไทยให้การสนับสนุนกลุ่มต่อต้านฝรั่งเศสในอินโดจีนซึ่งเป็นสิ่งที่ซ่อนอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ที่ขัดแย้งระหว่างไทยและฝรั่งเศสเสมอมา บทความนี้จึงมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยและฝรั่งเศสโดยมองผ่านกลุ่มต่อต้านฝรั่งเศสในกัมพูชาเพื่อที่จะให้เห็นภาพรูปแบบความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงถึงกัมพูชาที่เป็นเสมือนดินแดนต้นเหตุของความขัดแย้งระหว่างไทยและฝรั่งเศสผ่านทัศนะและเอกสารฝรั่งเศส

ต้นเหตุของความขัดแย้ง

วันที่ 24 มิถุนายน ค.ศ. 1939 ประเทศสยามภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ได้ทำสิ่งที่ฝรั่งเศสกังวลให้เริ่มปรากฏด้วยการเปลี่ยนชื่อประเทศจากสยามเป็นไทย เพื่อที่จะแสดงให้เห็นถึงการขยายอิทธิพลไปยังดินแดนที่มีกลุ่มคนไทในประเทศอื่น มีนัยยะที่สื่อถึงการขยายอำนาจและความเป็นจักรวรรดินิยมตามแบบญี่ปุ่น ซึ่งคงหนีไม่พ้นดินแดนที่อยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศสที่ไทยมักอ้างถึงการเสียดินแดนอย่างไม่เป็นธรรมให้กับฝรั่งเศส ส่งผลให้ในช่วงปลาย ค.ศ. 1939 รัฐบาลอินโดจีนฝรั่งเศสเริ่มหาทางเจรจากับรัฐบาลไทยเพราะสถานการณ์ในขณะนั้นดูไม่ปลอดภัยสำหรับฝรั่งเศสเพื่อขอให้มีการทำสัญญาไม่รุกรานกันและลงนามในวันที่ 12 มิถุนายน ค.ศ. 1940 ตามสนธิสัญญานี้มีข้อตกลงที่ระบุว่าทั้งสองประเทศจะเคารพอธิปไตยซึ่งกันและกัน ห้ามไม่ให้เกิดการกระทำที่ละเมิดหรือรุนแรงต่อดินแดนใดดินแดนหนึ่งภายใต้การปกครองของคู่สัญญา แต่หลังจากนั้นไม่นานสถานการณ์สงครามโลกครั้งที่สองรุนแรงขึ้น พร้อมทั้งกับความพ่ายแพ้ของฝรั่งเศสต่อเยอรมันในทวีปยุโรปทำให้ รัฐบาลไทยเกรงว่า ดินแดนอินโดจีนฝรั่งเศสจะถูกเปลี่ยนมือ ทำให้รัฐบาลไทยประกาศขอให้เปิดการเจรจาขึ้นใหม่และเรียกร้องให้ฝรั่งเศสรับรองสิทธิของไทยเหนือดินแดนกัมพูชาและลาว เพื่อกันไม่ให้

¹ ญี่ปุ่นจัดตั้งรัฐบาลหุ่นปกครองในดินแดนแมนจูเรียของจีน ค.ศ.1934 - 1945

ฝรั่งเศสถ่ายโอนดินแดนดังกล่าวไปอยู่ภายใต้มหาอำนาจชาติที่สาม¹ และยังคงเรียกร้องให้ปรับปรุงเส้นแบ่งเขตแดนไทย - อินโดจีนฝรั่งเศสใหม่ตามแนวร่องน้ำลึกเป็นเกณฑ์ตามกฎหมายระหว่างประเทศ

ท่าทีของรัฐบาลไทยรุนแรงมากยิ่งขึ้น ทางรัฐบาลไทยได้พิมพ์หนังสือ *How Thailand lost her territories to France*² ในปีเดียวกันเพื่อตอบย้าถึงการเสียดินแดนเขมรส่วนนอกที่ไม่เป็นธรรมให้แก่ฝรั่งเศสตั้งแต่ ค.ศ. 1867 โดยตีพิมพ์สนธิสัญญาต่างๆ ทุกฉบับที่ได้เกี่ยวข้องกับการสูญเสียดินแดนของไทยให้กับฝรั่งเศส รัฐบาลอินโดจีนฝรั่งเศสเริ่มตระหนักถึงการดำเนินนโยบายที่ก้าวร้าวของรัฐบาลไทยจากการเรียกร้องของรัฐบาลนำไปสู่การที่นักศึกษาและประชาชนเดินขบวนเรียกร้องให้รัฐบาลทวงดินแดนคืนจากฝรั่งเศส รัฐบาลไทยก็ได้ส่งเรื่องดังกล่าวไปยังรัฐบาลฝรั่งเศสในอินโดจีนแต่รัฐบาลอินโดจีนปฏิเสธสถานการณ์การเรียกร้องดินแดนคืนที่ความรุนแรงมาก ทางกรไทยได้มีการกระจายเสียงผ่านทางวิทยุและตีพิมพ์ในสื่อต่างๆ เรียกร้องให้ประชาชนไทยต่อต้านฝรั่งเศส ในเวลาเดียวกับที่รัฐบาลพยายามสร้างความเกี่ยวพันระหว่างชาวไทยและเชื้อชาติต่างๆ ในอินโดจีนฝรั่งเศสโดยเฉพาะกับชาวเขมรและชาวลาว มีการอ้างถึงกรณีชาวอินโดจีนถูกกดขี่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส การที่ฝรั่งเศสละเมิดพรมแดนและอธิปไตยของไทยอยู่บ่อยครั้ง หรือแม้กระทั่งการบีบบังคับของฝรั่งเศสทำให้ไทยต้องปรับปรุงประเทศให้ทันสมัย รวมถึงการทำสงครามจิตวิทยา นำไปสู่การปะทะกันระหว่างไทยและฝรั่งเศส จอมพล ป. พิบูลสงครามนายกรัฐมนตรีและผู้บัญชาการทหารสูงสุดในขณะนั้นได้ส่งกองทหารข้ามพรมแดนไปยังลาวและกัมพูชาเพื่อยึดดินแดนที่เสียไปคืนมา ทำให้ฝรั่งเศสอ้างว่ากองทัพไทยได้ละเมิดเขตแดนฝรั่งเศสในหลวงพระบางและศรีโสภณพร้อมๆ กับมีการทิ้งระเบิดในดินแดนดังกล่าวในวันที่ 27 พฤศจิกายน ค.ศ. 1940³ ภายใต้เงื่อนไขและสถานการณ์ที่ตั้งเครียดที่ทางฝ่ายไทยเริ่มใช้กำลังก่อน ทำให้รัฐบาลฝรั่งเศสเห็นว่าเป็นความจำเป็นที่จะต้องตอบโต้กลับบ้าง โดยส่งเครื่องบินไปทิ้งระเบิดที่อุบลราชธานีและเขมรรัฐ ในทัศนะฝรั่งเศสแม้ว่าขณะนั้นฝรั่งเศสจะขาดอาวุธยุทธโปกรณ์ต่างๆ แต่ก็เพียงพอที่จะลดหรือระงับความก้าวร้าวของไทยลงได้บ้าง เป็นผลให้ท่าทีของรัฐบาลไทยในตอนแรกยินดีที่จะกลับมาเจรจากับฝรั่งเศสอีกครั้ง แต่พวกนักการเมืองไทยที่นิยมญี่ปุ่นหัวรุนแรง (ตามเอกสารไม่ได้มีการระบุชื่อ) ได้ทัดทานไว้เพราะคาดหมายว่า ญี่ปุ่นจะยกทัพเข้าสู่ประเทศไทยในเร็ววัน บวกกับความรู้สึกที่เหนือกว่าทางด้านการทหารหากไทยได้รับความช่วยเหลือจากญี่ปุ่น ทำให้การปะทะกันระหว่างไทยและฝรั่งเศสมีอยู่เป็นระยะๆ การปะทะครั้งที่รุนแรงที่สุดเกิดขึ้นในการรบที่เกาะช้างหรือรู้จักกันในนามยุทธนาวีเกาะช้างวันที่ 17 มกราคม ค.ศ. 1941

แม้ว่าในบรรดาดินแดนที่เสียให้กับฝรั่งเศสตามมุมมองของไทยจะมีอยู่หลายดินแดน หากแต่การรับรู้ของชนชั้นนำไทยมักอ้างถึงดินแดนเขมรส่วนในหรือที่รู้จักกันในนามมณฑลบูรพาซึ่งประกอบด้วยพระตะบอง เสียมเรียบและศรีโสภณก่อนส่วนอื่นๆ เนื่องจากสยามในขณะนั้นต้องเสียดินแดนนี้เพื่อแลกกับตราดใน ค.ศ. 1907 หลังจากการปะทะกับฝรั่งเศสหลายครั้ง รัฐบาลญี่ปุ่นซึ่งมีสายสัมพันธ์อันดีกับรัฐบาลไทยได้ยื่นมือเข้าช่วยเหลือและเป็นตัวกลางในการไกล่เกลี่ย รัฐบาลอินโดจีนฝรั่งเศสได้ลงนามในสนธิสัญญาโตเกียวยกดินแดนพระตะบอง เสียมเรียบและศรีโสภณคืนแก่ไทย พร้อมกับดินแดนล้านช้างและจำปาศักดิ์ หลังจากไทยได้รับดินแดนดังกล่าวคืนมาแล้ว ได้จัดการปกครองในมณฑลบูรพาเดิมแบ่ง

¹ Asie-Océanie, 1944-45, Thaïlande, 86, *Le Siam et L'Indochine Française*.

² ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Department of Publicity, (1940), *How Thailand lost her territories to France*.

³ Asie-Océanie, 1944-45, Thaïlande, 86, *Le Siam et L'Indochine Française*.

ออกเป็นสองจังหวัดคือ จังหวัดพระตะบองและจังหวัดพิบูลสงครามซึ่งยกฐานะอำเภอศรีโสภณให้มาเป็นจังหวัดและเป็นตั้งเช่นที่ทางฝ่ายไทยคาดการณ์เมื่อญี่ปุ่นยกพลขึ้นบก ในวันที่ 8 ธันวาคม ค.ศ. 1941 นำไปสู่การลงนามในสนธิสัญญาพันธมิตรระหว่างญี่ปุ่นและไทย

การได้ดินแดนเขมรส่วนในกลับคืนมา นอกเหนือไปจากความไม่พอใจของฝรั่งเศสและชาวกัมพูชาที่รู้สึกว่าการรัฐไทยฉวยโอกาสในช่วงสงครามในการเรียกร้องดินแดนคืนแล้ว ประเด็นความไม่พอใจที่สร้างความขัดแย้งและชวนข้องหมองใจแก่ฝรั่งเศสมาโดยตลอดตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่สองจนกระทั่งถึงการได้รับเอกราชของชาติต่างๆ ในอินโดจีนคือ นโยบายการให้การสนับสนุนและช่วยเหลือกลุ่มต่อต้านฝรั่งเศสในอินโดจีนเป็นสิ่งที่ฝรั่งเศสท้วงติงเรื่อยมา โดยเฉพาะกับกลุ่มต่อต้านฝรั่งเศสในกัมพูชา การได้ดินแดนมณฑลบูรพาคืนกลับไปทำให้กลุ่มต่อต้านที่มีฐานปฏิบัติการตามแนวชายแดนไทย - กัมพูชาทำงานได้ง่ายขึ้น จากนโยบายการให้การสนับสนุนกลุ่มเหล่านี้ของรัฐบาลไทยในทางปฏิบัติก็ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยและฝรั่งเศส

ไทยกับกลุ่มต่อต้านฝรั่งเศส

กลุ่มต่อต้านสำคัญของกัมพูชาที่มีบทบาทและเชื่อมโยงต่อความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศสได้ดีคือกลุ่มเขมรอิสระ (Khmer Issarak) ผู้นำคือ ปก กุณ (Poc Khun) หรือพระพิเศษพาณิขหรือวิบูล ปก กุณได้ตั้งกลุ่มเขมรอิสระขึ้นใน ค.ศ. 1940 ระหว่างกรณีพิพาทอินโดจีน จุดประสงค์เพื่อขับไล่รัฐบาลอาณานิคมของฝรั่งเศสและสถาปนาเอกราชให้กับกัมพูชา ในทัศนะของฝรั่งเศสรัฐบาลไทยใช้กลุ่มเขมรอิสระเป็นกลุ่มสนับสนุนกรณีเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส นอกจากนี้ ปก กุณยังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับตระกูลอภัยวงศ์ เขาเป็นน้องเขยของนายควง อภัยวงศ์ ปก กุณได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพระตะบองอยู่ระยะหนึ่งก่อนที่ไทยจะคืนดินแดนนี้กลับไปให้ฝรั่งเศส กลุ่มเขมรอิสระภายใต้การนำของปก กุณได้ใช้ความสัมพันธ์ทางเครือญาติในการช่วยเหลือในการปฏิบัติการต่างๆ เช่น การใช้บ้านอภัยวงศ์เสมือนกองบัญชาการ การกระจายเสียงปลุกกระตมให้ชาวกัมพูชาต่อต้านฝรั่งเศส ภายใต้ความเห็นดีเห็นงามของรัฐบาลไทย¹ อย่างไรก็ตามในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองกลุ่มเขมรอิสระ ไม่ได้มีอิทธิพลมากนัก

สงครามโลกครั้งที่สองเสร็จสิ้นลงพร้อมๆ กับกระแสการเรียกร้องเอกราชของประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทางที่จะแก้ปัญหานี้ได้คือ การพยายามก่อให้เกิดความร่วมมือกับรัฐบาลไทยที่จะช่วยทำให้การจัดระเบียบการปกครองของฝรั่งเศสทำได้ง่ายขึ้น ในขณะที่รัฐบาลไทยมีท่าทีประนีประนอมกับฝรั่งเศสมากกว่าเดิมเป็นผลจากสถานะของไทยในสงครามโลกครั้งที่สองซึ่งประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร ไทยต้องพยายามที่จะไม่สร้างความขัดเคืองใจให้กับฝรั่งเศสมากกว่าเดิม

การอพยพย้ายถิ่นของคนในสหภาพอินโดจีนมายังประเทศไทยเป็นหนึ่งในปัญหาที่ฝรั่งเศสกังวลภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยกลายเป็นทางเลือกสำหรับคนลาว กัมพูชาและเวียตนามจำนวนมาก ที่เดินทางมาอาศัยหรือตั้งถิ่นฐาน ในรายงานการเดินทางของมิเชล กาโดต์ (Michel Cadot) ข้าราชการฝรั่งเศสที่เดินทางไปยังกงสุลฝรั่งเศสที่โคราช (Korat) และอุบล (Oubon) ใน ค.ศ. 1947 ได้แสดงให้เห็น

¹ CAOM, Indochine, Haut Commissariat, SPEC 107. Etude sur les mouvements rebelles au Cambodge (1942-1952). Note de la Direction des Service de Sécurité du Haut Commissariat en Indochine sur l'organisation politique et administrative Vietminh au Cambodge, décembre 1952.

เห็นถึงท่าทีปราศจากความแข็งกร้าวของรัฐบาลไทยที่ให้การต้อนรับอย่างดี ในขณะที่เดียวกันเขาก็ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับกิจกรรมของคนในสหภาพอินโดจีนที่ย้ายมาอยู่ในเมืองไทยระหว่างการเดินทางว่า ชาวเวียดนามซึ่งมีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ในอุบล พวกนี้เข้ามาประกอบอาชีพขายผลไม้หรืออาหารสำเร็จรูป ในจังหวัดสุรินทร์คนเวียดนามเริ่มเข้ามาประกอบอาชีพค้าขายบ้างแล้ว แม้ว่าคนเหล่านี้ดูเหมือนจะรักความสงบ ไม่มีพฤติกรรมต้องสงสัยแต่อาจจะเชื่อมโยงกับกลุ่มเวียดมินห์ซึ่งเคลื่อนไหวอย่างมากในจังหวัดอุบลราชธานี รวมถึงเกี่ยวข้องกับกลุ่มคนลาวซึ่งทำการเคลื่อนไหวในจังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยที่อยู่ติดริมแม่น้ำโขง¹ อย่างไรก็ตามในรายงานของเขาไม่ได้กล่าวถึงกลุ่มเขมรอิสระแต่อย่างใด

จากการที่ไทยมีพรมแดนติดกับกัมพูชาและถือว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันนั้นทำให้กลุ่มขบวนการชาตินิยมในกัมพูชาพยายามเรียกร้องความช่วยเหลือทางด้านอาวุธหรือทางด้านเงินทุนจากรัฐบาลไทย เช่น กรณีของเฮง จ็อก ทันท์ ผู้นำชาตินิยมคนสำคัญได้เขียนจดหมายหานายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการแทนพระองค์ในวันที่ 7 ตุลาคม ค.ศ. 1945 ก่อนที่เขาจะถูกจับ เนื้อความในจดหมายต้องการให้ประเทศไทยนำเรื่องการเป็นเอกราชของกัมพูชาเข้าในที่ประชุมขององค์การสหประชาชาติ แต่ทางไทยได้ตอบกลับว่า ไม่สามารถที่จะให้การรับรองเอกราชของกัมพูชาได้ ซึ่งฝรั่งเศสระบุว่า จากข้อเรียกร้องให้ช่วยทางด้านเงินทุนแปรเปลี่ยนเป็นการขายอาวุธให้กับกลุ่มเขมรอิสระเพื่อต่อต้านการกลับมาของฝรั่งเศสในอินโดจีน² จากความสัมพันธ์ฉันทมิตรเช่นนี้ทำให้กลุ่มต่อต้านชาวกัมพูชาหลายคนย้ายฐานปฏิบัติการมายังจังหวัดพระตะบองและพิบูลสงครามซึ่งขณะนั้นไทยยังไม่ได้คืนกลับไปให้กับฝรั่งเศส สถานการณ์ดังกล่าวทำให้ฝรั่งเศสหวาดระแวงไทยและพยายามขอให้ไทยยุติการช่วยเหลือแก่กลุ่มดังกล่าวเสมอมา แม้ว่าไทยจะรู้แน่ชัดว่าดินแดนดังกล่าวต้องคืนกลับไปให้ฝรั่งเศสจากสถานการณ์หลังสงครามที่ฝ่ายไทยไม่อยู่ในสถานะที่จะต่อรองได้ รัฐบาลไทยยังคงใช้นโยบายในการสนับสนุนกลุ่มต่างๆ โดยเปิดโอกาสให้รวบรวมกองกำลังขึ้นอย่างลับๆ และเมื่อรู้ว่รัฐบาลฝรั่งเศสจะเอาดินแดนดังกล่าวกลับคืนไปก็เริ่มสนับสนุนในการส่งอาวุธให้กับกลุ่มเขมรอิสระมากขึ้นเรื่อยๆ เพื่อหวังจะใช้กองกำลังของเขมรอิสระเป็นแนวหน้าในการปะทะกับฝรั่งเศส³

ทางรัฐบาลอินโดจีน ฝรั่งเศสพบเอกสารหลายชิ้นที่ระบุว่า ไทยช่วยเหลือกลุ่มเขมรอิสระซึ่งตั้งฐานปฏิบัติการอยู่บริเวณริมชายแดนไทย-กัมพูชาในด้านอาวุธ เพื่อใช้ในการโจมตีฝรั่งเศส ที่หลบซ่อนตัวและช่วยสนับสนุนทางการเงินให้แก่กลุ่มดังกล่าว ดังเช่นบันทึกของบุญฉันทน์ มุลที่พูดถึง ปก กุณ ผู้นำเขมรอิสระได้มีการปรึกษากับทางการไทย ขอให้สนับสนุนด้านความสะดวกและช่วยเหลือทางด้านอาวุธ⁴ นอกเหนือจากกลุ่มเขมรอิสระ จากเอกสารฝรั่งเศสยังพบว่า รัฐบาลในจังหวัดพระตะบองให้การสนับสนุนกลุ่มเวียดมินห์หลังจากความขัดแย้งระหว่างฝรั่งเศสและไทยใน ค.ศ. 1941⁵ อย่างไรก็ตามรัฐบาลไทยได้ออกมาปฏิเสธข้อกล่าวหาดังกล่าวและแสดงความบริสุทธิ์ใจโดยการจับกุมเขมรอิสระ 14 คนในจังหวัด

¹ Asie-Océanie, 1944-45, Thaïlande, 3, Consulats et personnel, janvier 1946 – avril 1955, Michel Cadol, assistant d'Extrême-Orient à Monsieur P.E. Gilbert, Ministre de France au Siam, 18 août 1947.

² Nathaporn Thajongrak, *Histoire du nord du Cambodge et ses relations avec la Thaïlande pendant la période contemporaine* (2013). p. 212.

³ *Ibid*, p.219.

⁴ บุญฉันทน์ มุล, *จริตเขมร*, (2546), หน้า 27.

⁵ Asie-Océanie, 1944-45, Thaïlande, 59, Siam – Indochine : frontières, janvier 1945, février 1946 – décembre 1947, *Assistance accordée par le Siam aux rebelles indochinois*, 26 août 1945.

พิบูลสงคราม¹

หนึ่งในปฏิบัติการของกลุ่มเขมรอิสระที่สำคัญเกิดขึ้นในวันที่ 7 สิงหาคม ค.ศ. 1946 กลุ่มเขมรอิสระ 500 คน ได้ยึดและโจมตีโรงแรมเลอ กรองด์ เดอ เสียมเรียบ (Le Grand Hôtel de Siem Reap) ซึ่งเป็นที่พักอาศัยของข้าราชการฝรั่งเศสอย่างรุนแรง แต่ไม่อาจต้านทานกองทหารผสมฝรั่งเศสและกัมพูชา เหตุการณ์นี้ทำให้นายทหารสัญญาบัตรสองคนของฝรั่งเศสที่ถูกจับเป็นตัวประกันถูกสังหาร ฝรั่งเศสอ้างว่าทางไทยเข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในครั้งนี้ด้วย โดยมีหลักฐานว่า การโจมตีในเสียมเรียบทั้งสองครั้งมาจากดินแดนที่สยามยึดครองและมีชาวไทยอยู่ในกลุ่มผู้ก่อการ มีการสั่งการเป็นภาษาไทยในระหว่างการโจมตีและหลังสถานการณ์สงบลงพบศพคนไทย 4 ศพ ซึ่งมีเอกสารทางราชการระบุตัวตนชัดเจน²

ทัศนะของคนกลางอย่างเช่น สหรัฐอเมริกามองว่า ปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศสนอกจากปัญหาในเรื่องเขตแดนแล้ว การที่ชาวเวียดนามหลายร้อยและพวกที่ก่อความไม่สงบในอินโดจีนฝรั่งเศสอพยพมาอาศัยอยู่ในประเทศไทยและรัฐบาลไทยให้สถานะเป็นผู้ลี้ภัยการเมืองนั้น ท้ายที่สุดกลุ่มคนเหล่านี้ได้รับความช่วยเหลือจากไทยทั้งในด้านอาวุธและเสบียง³ สหรัฐอเมริกามองว่าสถานการณ์ดังกล่าวไม่เป็นผลดีต่อทั้งสองประเทศ การเจรจาระหว่างทั้งสองฝ่ายให้บรรลุข้อตกลงเป็นวิถีทางที่จะช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้

ในการประชุมที่กรุงวอชิงตันเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยและฝรั่งเศสเพื่อยุติข้อพิพาทที่มีระหว่างกัน ฝรั่งเศสเสนอให้รัฐบาลไทยรับรองข้อตกลง 9 พฤษภาคม ค.ศ. 1941 ที่มีการลงนามในช่วงสงครามเป็นโมฆะและคืนดินแดนที่ได้มาจากฝรั่งเศสกลับคืนไป ฝรั่งเศสจะตั้งรัฐบาลให้กับลาวและฝรั่งเศสขอให้สถานะสงครามหรือความขัดแย้งระหว่างฝรั่งเศสและไทยสิ้นสุดลง ทางฝ่ายไทยได้ยอมรับตามรายละเอียดดังกล่าวและลงนามในวันที่ 17 พฤศจิกายน ค.ศ. 1946 ในด้านความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างทั้งสองประเทศให้คงไว้ในระดับปกติ การลงนามในข้อตกลงดังกล่าว เสมือนเป็นการยุติความขัดแย้งในเรื่องดินแดนระหว่างไทยและฝรั่งเศส แต่การให้ความช่วยเหลือกลุ่มต่อต้านฝรั่งเศสในกัมพูชายังคงมีอยู่ต่อไปพร้อมๆ กับท่าทีของรัฐบาลไทยที่พยายามให้เกิดความร่วมมือในการปราบปรามกลุ่มต่อต้านฝรั่งเศสมากขึ้น

ความร่วมมือระหว่างไทย-อินโดจีนฝรั่งเศส

เมื่อไทยคืนดินแดนดังกล่าวกลับให้แก่ฝรั่งเศสใน ค.ศ. 1946 ซึ่งฝรั่งเศสถือว่าเป็นผลสำเร็จทางด้านเจรจาทางการทูต ในทัศนะของฝรั่งเศสมองว่า ช่วงที่ไทยได้ดินแดนคืนไปนั้น รัฐบาลท้องถิ่นของไทยในจังหวัดพิบูลสงครามและพระตะบองไม่สามารถปกครองดินแดนดังกล่าวให้เกิดความสงบเรียบร้อยได้จากเหตุผลดังกล่าวทำให้เมื่อไทยใช้นโยบายในการสนับสนุนกลุ่มกบฏต่างๆ ในการต่อต้านฝรั่งเศส ทำให้กลุ่มกบฏทำลายเส้นทางคมนาคม ส่งผลให้การเคลื่อนกำลังพลเพื่อปราบปรามความไม่สงบของกองทหารฝรั่งเศสล่าช้าและในบางครั้งกลุ่มกบฏแปรเปลี่ยนเป็นอาชญากรเข้าปล้นสะดม เผาหมู่บ้านและสังหารชาวบ้าน ชาวบ้านบางคนต้องละทิ้งบ้านเรือนของตนจากการข่มขู่และความกลัวกลุ่มเขมรอิสระ⁴ ซึ่งฝรั่งเศสเชื่อ

¹ Asie-Océanie, 1944-45, Thaïlande, 86, *Le Siam et L'Indochine Française*.

² *Ibid.*

³ *Ibid.*

⁴ Asie-Océanie, 1944-45, Thaïlande, 59, Siam - Indochine : frontières, janvier 1945, février 1946 - décembre 1947, *Rapport Politique pour le mois de décembre 1946*, décembre 1946.

ว่า ชาวบ้านในพื้นที่ดังกล่าวสามารถที่จะเชื่อมั่นฝรั่งเศสในการจัดการกลุ่มกบฏดังกล่าวได้ แม้ว่ากลุ่มที่ต่อต้านฝรั่งเศสจะมีการบูรณะฐานปฏิบัติการและเตรียมก่อความไม่สงบขึ้นต่อไปในอนาคต ฝรั่งเศสจำเป็นต้องส่งกองทหารมาประจำการ กระชับความร่วมมือระหว่างรัฐบาลฝรั่งเศสและรัฐบาลท้องถิ่นกัมพูชา ส่งเจ้าหน้าที่และข้าราชการมาประจำการพร้อมกับการซ่อมแซมเส้นทางคมนาคม โดยเฉพาะทางรถไฟสายพนมเปญ-พระตะบองและช่องทางในการติดต่อสื่อสารให้เร็วที่สุด อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นตามแนวชายแดนไทยและอินโดจีนฝรั่งเศสคือ สภาพเส้นทางคมนาคมที่ไม่สะดวก ความห่างไกลของการตั้งจุดตรวจตามแนวชายแดน

โดยเฉพาะในบางพื้นที่ซึ่งการเข้าถึงทำได้ลำบาก เช่น จังหวัดสุรินทร์ รัฐบาลอินโดจีนฝรั่งเศสมีรายงานเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดนี้อยู่บ่อยครั้ง เช่น กลุ่มของเช็ง จ็อก ทันท์ที่ใช้สุรินทร์เป็นฐานปฏิบัติการ แต่การจำกัดการเคลื่อนไหวทำได้ลำบาก ด้านฝรั่งเศสเองก็ไม่สามารถหาข่าวจากพื้นที่นี้ได้อย่างแน่ชัด และจำเป็นต้องขอความร่วมมือจากเอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำประเทศไทย เพื่อให้ประสานงานกับรัฐบาลไทยในการส่งข่าวเกี่ยวกับกลุ่มต่างๆ ให้กับทางฝรั่งเศส แต่ทางทูตฝรั่งเศสได้แจ้งให้รัฐบาลอินโดจีนฝรั่งเศสทราบว่า ระยะทางจากกรุงเทพฯ ถึงสุรินทร์ค่อนข้างห่างไกล เป็นการยากที่เจ้าหน้าที่ในสถานทูตจะสามารถสืบข่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพเนื่องจากการสื่อสารทำได้ลำบาก¹ มีการเสนอแนวทางแก้ไขว่า ทางฝรั่งเศสควรที่จะกลับไปใช้กงสุลที่อุบลราชธานีซึ่งจะทำงานได้ดีกว่าที่สุรินทร์ อย่างไรก็ตามปัญหาในการจ้างเจ้าหน้าที่ประจำกงสุลก็เป็นอีกหนึ่งปัญหา เนื่องจากฝรั่งเศสต้องการคนที่มีความรู้และความสามารถที่สำคัญต้องสามารถสื่อสารภาษาไทยได้เป็นอย่างดี²

อย่างไรก็ตามเอกสารฝรั่งเศสยังคงมีการพูดถึงการเข้าแทรกแซงของไทยโดยการให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มต่อต้านฝรั่งเศสอยู่ตลอดเวลา เช่น กลุ่มเขมรอิสระปล้นสะดมชาวบ้านโดยสวมเครื่องแบบทหารและตำรวจของไทย และไทยให้ความช่วยเหลือทางการเงินเพื่อซื้ออาวุธและเสบียงต่างๆ โดยอาวุธดังกล่าวถูกส่งจากอำเภอรอรัญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรีเข้าไปในจังหวัดพระตะบองและชอนไวน์ในที่ที่เหมาะสมเพื่อเตรียมที่จะก่อการ นอกจากนี้ฝรั่งเศสยังพบการเดินทางของกลุ่มเวียดมินห์จากจังหวัดโพธิสัตว์และโคชินจีนได้เข้าไปแทรกซึมและเตรียมปฏิบัติการตามแนวชายแดนเพื่อที่จะโจมตีจังหวัดพระตะบองโดยร่วมมือกับกลุ่มเขมรอิสระ มีการเกณฑ์คนไทยให้เข้าร่วมรบกับกลุ่มเขมรอิสระ³ นอกจากนี้รัฐบาลและสื่อของไทยมีการแสดงออกถึงความเห็นอกเห็นใจต่อกลุ่มกบฏอย่างเปิดเผย ด้วยความหวังที่จะได้ดินแดนที่สูญเสียไปคืนมา

เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1946 - มีนาคม ค.ศ. 1947 เกิดการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างฝรั่งเศสและไทยไปในทิศทางที่ดีขึ้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากท่าทีที่เปลี่ยนไปในการระงับความช่วยเหลือกับกลุ่มต่อต้านดังกล่าว สื่อมวลชนของไทยก็ยุดีแสดงความคิดเห็นต่อกลุ่มกบฏ ตั้งแต่เดือนมีนาคม เป็นต้นมาข้อมูลและข่าวสารต่างๆ แสดงให้เห็นถึงการดำเนินนโยบายทางการเมืองของไทยไปในทิศทางที่ตระหนักถึงความสัมพันธ์กับฝรั่งเศสและปัญหาในอินโดจีนมากขึ้น ทางด้านการทหารมีการจัดองค์การตาม

¹ Asie-Océanie, 1944-45, Thaïlande, 3, Consulats et personnel, janvier 1946 - avril 1955, *Affaires politiques*, 16 décembre 1952.

² *Ibid.*

³ Asie-Océanie, 1944-45, Thaïlande, 59, Siam - Indochine : frontières, janvier 1945, février 1946 - décembre 1947, *Attitude des étrangers III. Incursion du Siam au Cambodge*, 10 avril 1947.

แนวชายแดนใหม่ เพิ่มกองกำลังประจำตามแนวชายแดนให้มากขึ้นกว่าเดิม จากความร่วมมือดังกล่าวทำให้ฝรั่งเศสตีความได้ว่า รัฐบาลไทยแสดงตนเป็นศัตรูกับฝรั่งเศสน้อยลง

อย่างไรก็ตามสิ่งที่เป็อุปสรรคก็คือ ทศนคติของข้าราชการในพื้นที่ แม้ว่ารัฐบาลที่กรุงเทพฯ พยายามที่จะสั่งการให้รัฐบาลท้องถิ่นปราบปรามหรือตระหนักถึงการปฏิบัติการของกลุ่มต่อต้าน แต่ข้าราชการท้องถิ่นมักเพิกเฉยต่อคำสั่งดังกล่าวอยู่เสมอ¹ หนึ่งในกรณีเคลื่อนไหวสำคัญซึ่งเสมือนเป็นกลุ่มที่สะท้อนท่าทีของรัฐบาลไทย จากข้อมูลของเอกสารฝรั่งเศสคือ กลุ่มคณะรักชาติ ตั้งขึ้นกลางเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1947 จุดมุ่งหมายเพื่อเรียกร้องดินแดนที่เสียไปคืนกลับมาจากฝรั่งเศส สนับสนุนการเคลื่อนไหวของกลุ่มนักศึกษาเวียดนาม กัมพูชาและลาวเพื่อปลดปล่อยอินโดจีนจากการยึดครองของฝรั่งเศส ประธานของกลุ่มนี้คือ นายควง อภัยวงศ์ และข้าราชการอีกหลายคนที่เกี่ยวข้องกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม รวมถึงทหารจากทั้งสามเหล่าทัพ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มนี้กับผู้อพยพชาวเวียดนามในสยามยังไม่สามารถที่จะพบหลักฐานได้ชัดเจน แต่ฝรั่งเศสคาดการณ์ว่า มีการติดต่อค้าขายอาวุธให้กัน² จากความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดดังกล่าว ทางฝรั่งเศสอนุมานได้ว่า รัฐบาลไทยอยู่เบื้องหลังกลุ่มนี้อย่างแน่นอน

ฝรั่งเศสพยายามติดต่อกับผู้นำกลุ่มเขมรอิสระหลายๆ กลุ่มเพื่อวางอาวุธ บวกกับความขัดแย้งในหมู่ผู้นำทำให้เขมรอิสระส่วนใหญ่ยอมยุติการปฏิบัติการต่างๆ และเดินทางกลับไปใช้ชีวิตในบ้านเกิดของตน แต่มีบางกลุ่มที่ยังคงต่อสู้ต่อไป เช่น กลุ่มที่อยู่ในอินโดจีนประเทศ สุรินทร์ กลุ่มที่ยังคงเหลืออยู่ยังปฏิบัติการต่อต้านรัฐบาลฝรั่งเศสเช่นเดิม แม้ว่าจำนวนของสมาชิกจะลดน้อยลง

การรัฐประหารวันที่ 8 พฤศจิกายน ค.ศ. 1947 โดยกลุ่มทหารนอกราชการโดยพลโทผิน ชุณหะวัณ พ.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เป็นต้น ซึ่งยึดอำนาจจาก พล.ร.ต.ถวัลย์ อารังนาวาสวัสดิ์ ได้แต่งตั้งจอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการปฏิบัติการของเขมรอิสระ ก่อนหน้าการรัฐประหารจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ให้คำมั่นกับอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำประเทศไทยไว้ว่า เมื่อเขากลับมามีอำนาจอีกครั้ง จะไม่ยอมให้ขบวนการชาตินิยมอินโดจีนใช้ดินแดนไทยในการทำกิจกรรมต่อต้านฝรั่งเศสและเมื่อจอมพล ป. กลับมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งใน ค.ศ. 1948 ก็ทำตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1948 คณะผู้แทนทหารของไทยได้รับเชิญให้เดินทางไปเยือนอินโดจีน วัตถุประสงค์ของคณะผู้แทนที่เดินทางไปอินโดจีนในครั้งนี้ เพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างประเทศทั้งสองและเพื่อความร่วมมือกันในการปราบปรามการลักขโมยและการโจรกรรมในพื้นที่ตามพรมแดน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยตามพรมแดนและเพื่อผลประโยชน์ของทั้งสองประเทศ

จากนโยบายที่เปลี่ยนไปไทยดูเหมือนจะประกาศท่าทีที่เป็นศัตรูกับกลุ่มต่อต้านฝรั่งเศสและกล่าวหาว่า คนเหล่านี้เข้ามาใช้ดินแดนไทยในการต่อต้านฝรั่งเศส เท่ากับละเมิดอธิปไตยของไทย พวกผู้ลี้ภัยที่ไม่ได้มีกิจกรรมทางการเมืองต่อต้านฝรั่งเศสได้รับอนุญาตให้พำนักอยู่ในประเทศไทยต่อไปได้ ส่วนพวกที่ต่อต้านฝรั่งเศสที่อยู่ในดินแดนประเทศไทยจะถูกขับให้ออกไปอยู่ในอินโดจีน ความช่วยเหลือของไทยต่อเขมรอิสระเปลี่ยนรูปแบบไปอย่างเห็นได้ชัด ส่งผลให้ค่ายของเขมรอิสระตามแนวพรมแดนไทยถูกทิ้งร้างและมีการปราบปรามกลุ่มเขมรอิสระตามแนวชายแดนไทยอย่างรุนแรง ทั้งองค์การทางการเมืองต่างๆ เช่น

¹ Asie-Océanie, 1944-45, Thaïlande, 59, Siam - Indochine : frontières, janvier 1945, février 1946 - décembre 1947, Note de renseignements.

² Ibid.

หน่วยงานโฆษณา เป็นต้น ทำให้กลุ่มเขมรอิสระกระจัดกระจายไปอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ตามแนวพรมแดนไทย-กัมพูชา บางกลุ่มย้ายฐานปฏิบัติการไปยังฝั่งโคชินจีนในเวียดนามมากขึ้น มีการเจรจาให้เขมรอิสระที่อยู่ในกรุงเทพฯ เดินทางกลับไปยังกัมพูชา โดยเฉพาะกับท่าทีของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์อธิบดีกรมตำรวจและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยที่แสดงความจริงใจในการปราบปรามกลุ่มต่อต้านนี้อย่างจริงจัง ตั้งจุดตรวจการณ์ตามแนวชายแดนเพิ่มขึ้น มีการสั่งลาดตระเวนให้มากขึ้น หรือการออกคำสั่งให้จับเขมรอิสระที่เข้ามาในเขตแดนไทยส่งให้ฝรั่งเศสไม่ว่าคนนั้นจะเป็นหรือตาย แม้กระทั่งการเดินทางไปเยี่ยมเยียนตำรวจในพื้นที่และส่งนายตำรวจจากกรุงเทพฯ ไปควบคุมการปฏิบัติการ¹ นอกจากนี้ทางการไทยได้จับนายกรัฐมนตรีนครรัฐบาลเขมรอิสระคือ สุล วงศ์อานุกาพในข้อหาขายรถอย่างผิดกฎหมาย²

แม้ว่าจะมีการย้ายฐานปฏิบัติการเพื่อหลบเลี่ยงนโยบายการปราบปรามของไทย แต่พื้นที่ตามแนวชายแดนไทย - กัมพูชายังคงเป็นพื้นที่เสี่ยงอันตรายและเป็นแหล่งซ่องสุมของเขมรอิสระบางกลุ่มเช่นเดิม ท่ามกลางสถานการณ์เช่นนี้ กลุ่มเขมรอิสระที่ยังไม่ยอมวางอาวุธในพนมเปญ (ห่างจากนครวัดไปทางเหนือประมาณ 30 กิโลเมตร) ประมาณ 300 คน ได้ขอความช่วยเหลือไปยังไทย “พวกคุณอยู่ที่กรุงเทพฯ อย่างมีความสุขและปราศจากอันตราย ในขณะที่ข้าพเจ้าเผชิญปัญหา ข้าพเจ้าอยากขอความช่วยเหลือจากพวกคุณ ในขณะที่พวกเราต่อสู้เพื่อปลดปล่อยกัมพูชา ด้วยกำลังของข้าพเจ้าเพียงคนเดียว ไม่สามารถที่จะทำสำเร็จได้”³

อย่างไรก็ตามแม้จะมีกลุ่มเขมรอิสระวางมือไปหลายกลุ่มแต่ในรายงานของข้าราชการฝรั่งเศส ค.ศ. 1948 ซึ่งเดินทางไปในยังจุดผ่านแดนปอยเปต พระตะบองและพนมเปญเพื่อสังเกตการณ์ถึงสภาพการณ์ของกลุ่มกบฏเขมรอิสระมองว่า สถานการณ์ในกัมพูชานั้นยังไม่อาจวางใจได้ เพราะยังมีกองกำลังหลายพันคนของเขมรอิสระอยู่ตามเขตสำโรง พระตะบอง ในขณะที่ตามแนวชายแดนระหว่างโคชินจีนและกัมพูชาก็ยังมีกลุ่มเวียดมินห์อยู่ อีกทั้งการปฏิบัติการของทหารในการกวาดล้างกลุ่มต่อต้านบริเวณพนมเปญเมื่อสามเดือนที่แล้ว ถือว่ายังไม่ประสบผลสำเร็จตามที่คาดการณ์ไว้ เพราะเขมรอิสระสามารถหนีรอดไปได้ เมื่อทหารไปถึงพบแต่ฐานบัญชาการที่ว่างเปล่าและทางฝรั่งเศสเองก็ไม่มีกำลังเพียงพอที่จะยึดฐานบัญชาการนั้นได้ต่อไป สายข่าวของฝรั่งเศสได้มีการรายงานเพิ่มเติมถึงการเตรียมโจมตีของเขมรอิสระในพื้นที่ศรีโสภณ มงคลบุรีและพระตะบอง การแทรกซึมของเขมรอิสระเปลี่ยนรูปแบบจากการแทรกซึมเข้าไปในหมู่บ้านตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาเป็นหมู่บ้านประมงของชาวเวียดนามซึ่งอยู่ห่างจากตัวจังหวัดพระตะบองไปประมาณ 30 กิโลเมตร และขยายอิทธิพลอย่างมากเข้ามาในตัวจังหวัด กลุ่มเขมรอิสระได้บุกเข้าไปยังที่พักของข้าหลวงฝรั่งเศสและเข้าไปปล้นหรือคั่นข้าวของต่างๆ ด้วย⁴ นอกจากนี้ยังมีการอ้างถึงการที่กลุ่มต่อต้านฝรั่งเศสทั้งเขมรอิสระและเวียดมินห์ใช้พื้นที่ในจังหวัดสุรินทร์เพื่อหลบหนีซ่อนตัวและเป็นพื้นที่ลี้ภัย

¹ Asie-Océanie, 1944-45, Thaïlande, 61, *Coopération des autorités thaïlandaises à la frontière cambodgiennes*.

² *Ibid.*

³ Asie-Océanie, 1944-45, Thaïlande, 59, Siam - Indochine : frontières, janvier 1945, février 1946 - décembre 1947, *Cambodgiens libres*, 29 octobre 1947.

⁴ Asie-Océanie, 1944-45, Thaïlande, 60, Siam - Indochine : frontières, janvier - décembre 1949, *Rapport d'un voyage de service au Cambodge*, 8 avril 1948.

การป้องกันการโจมตีหรือการก่อการของกลุ่มต่างๆ ตามแนวชายแดนไทยและกัมพูชาในทัศนะฝรั่งเศสมองว่า ทำได้ลำบาก เนื่องจากเส้นทางคมนาคมยังไม่สะดวก ถนนหลายสายที่ถูกทำลายจากการโจมตียังไม่ได้รับการซ่อมแซม การเคลื่อนย้ายกำลังพลของฝรั่งเศสจึงไม่รวดเร็วส่งผลให้ในช่วงนี้เกิดการโจมตีอยู่บ่อยครั้ง โดยเฉพาะในพื้นที่ที่อันตรายที่สุดคือ ปอยเปตและเส้นทางระหว่างศรีโสภณกับมณฑลบุรีซึ่งคิดเคี้ยวมากเอื้อให้กลุ่มต่อต้านสามารถโจมตีดัดตลอด ในบางครั้งมีการลอบปล้นรถบรรทุกสินค้าที่ใช้เส้นทางดังกล่าวด้วย นอกจากนี้จากการที่รัฐบาลอินโดจีนมีการส่งกองทหารให้ไปประจำฝั่งแนวชายแดนโคชินจีนมากกว่ามาประจำตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ทำให้สถานการณ์ในกัมพูชาดูเหมือนจะอันตรายมากขึ้นเรื่อยๆ การโจมตีของกลุ่มต่อต้านดังกล่าวไม่ได้เลือกโจมตีเพียงแค่ฐานปฏิบัติการหรือค่ายของทหารฝรั่งเศสหรือกัมพูชาเท่านั้น แต่มีการโจมตีเป็นรายบุคคลด้วย ประชาชนในพื้นที่เองก็ถูกบังคับให้ความร่วมมือกับเขมรอิสระ ฝรั่งเศสมองว่าเกิดจากการที่ประชาชนกลัวว่า ถ้าไม่ให้ความร่วมมือกับเขมรอิสระ จะเกิดการแก้แค้นของเขมรอิสระขึ้น ผู้บัญชาการตำรวจกัมพูชายืนยันว่า “เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ตามที่รัฐบาลอินโดจีนกำชับ ได้ใช้วิธีการที่จะก่อให้เกิดความสงบสุข ดังนั้นจำเป็นต้องใช้เวลา”¹

ในส่วนของการอ้างถึงความขัดข้องที่อาจจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของการปฏิบัติการเพื่อให้ได้เปรียบกรณีที่เกิดการต่อสู้กัน การที่กำลงมีไม่เพียงพอที่จะรักษาพื้นที่ที่ยึดครองได้ท้ายสุดเมื่อทหารของรัฐบาลออกไป เปรียบเหมือนกับ “คนที่มีผ้าห่มแต่สิ้นเกินไป จะเอามาปิดที่ศีรษะเท่าก็จะหนาว พอเอามาปิดเท้า ศีรษะก็หนาว”² กลุ่มกบฏก็กลับเข้ามายึดพื้นที่นั้นได้อีก โดยเฉพาะการปะทะกันที่พนมกุเลน พันเอกซาจู (Sajou) ผู้บัญชาการกองทัวกัมพูชาที่ก่อนหน้าการปฏิบัติการดังกล่าวมองว่า การก่อการของเขมรอิสระไม่ใช่ภัยที่ร้ายแรง แต่หลังจากลงพื้นที่ไม่นาน ทศคนคิดก็เปลี่ยนไปโดยมองว่า สถานการณ์นั้นมีความรุนแรงและเกิดความวิตกกังวลเกี่ยวกับความร่วมมือกันของเขมรอิสระและเวียดนามห์ การสลายตัวและหลบซ่อนตัวตามป่าเขาอย่างรวดเร็วของพวกกบฏเป็นสิ่งที่ทหารหนักใจ โดยเฉพาะในพระตะบอง กองทหารฝรั่งเศส-กัมพูชาเหมือนติดกับวงล้อมของกลุ่มกบฏ อย่างไรก็ตามเขาไม่เห็นด้วยที่จะให้มีกองทหารประจำอยู่ที่พระตะบองเพราะไม่ยากให้ทหารฝรั่งเศสตกอยู่ใต้วงล้อมของกลุ่มกบฏ

อย่างไรก็ดีการปฏิบัติการทหารนั้นอาจจะมีการล่องลำหรือข้ามพรมแดนเข้าไปยังฝั่งไทย ทางรัฐบาลอินโดจีนฝรั่งเศสได้มีการกำชับกับผู้บัญชาการทหารและตำรวจให้มีการส่งจดหมายหรือแจ้งเตือนไปยังผู้รับผิดชอบทางฝั่งไทยทุกครั้งที่มีการปฏิบัติการ นอกจากนี้ความร่วมมือระหว่างอินโดจีนฝรั่งเศสและไทยตามแนวชายแดน ทางฝรั่งเศสยังหวังว่า สถานการณ์ตามแนวชายแดนจะดีขึ้นเมื่อมีการลงนามในข้อตกลงร่วมกันของรัฐบาลและตำรวจตระเวนชายแดนของทั้งสองฝั่งเพื่อช่วยกันสอดส่องและปราบปรามกลุ่มกบฏและยังรวมถึงกลุ่มโจรที่อาศัยตามแนวตะเข็บชายแดนอีกด้วย³ ในทางปฏิบัติการให้ความช่วยเหลือกับกลุ่มกบฏและกลุ่มโจรของฝ่ายไทยยังคงมีอยู่ตลอดและเป็นสิ่งที่รัฐบาลฝรั่งเศสทราบดีและพบหลักฐานที่ระบุตัวตนรวมถึงการให้ความช่วยเหลือต่างๆ ทั้งในดินแดนอินโดจีนฝรั่งเศสเอง หรือพบเมื่อมีการปราบปรามกลุ่มกบฏ ทางรัฐบาลอินโดจีนฝรั่งเศสทำเรื่องร้องเรียนไปหลายครั้งแต่ดูเหมือนว่า หลักฐานเหล่านั้นจะไม่พอเพียงที่จะทำให้ฝ่ายไทยยอมจำนน รัฐบาลฝรั่งเศสจึงจำเป็นต้องหาหลักฐานที่จะทำให้ฝ่ายไทยไม่สามารถปฏิเสธได้ต่อไป

¹ *Ibid.*

² *Ibid.*

³ *Ibid.*

อย่างไรก็ตามความร่วมมือระหว่างฝรั่งเศสและไทยตามข้อสัญญาที่ได้ตกลงไว้เริ่มเห็นผลเมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. 1949 เมื่อตำรวจตระเวนชายแดนไทยให้ความร่วมมือกับรัฐบาลอินโดจีนฝรั่งเศสในการแลกเปลี่ยนข่าวสารเกี่ยวกับกลุ่มโจรตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ก่อนที่จะเกิดข้อตกลงดังกล่าว รัฐบาลอินโดจีนฝรั่งเศสได้ส่งเรื่องไปยังรัฐบาลไทยเรียกร้องให้มีการทำข้อตกลงร่วมกันตามแนวชายแดนไทยและอินโดจีนฝรั่งเศสตามแบบที่ฝ่ายไทยได้ทำกับอังกฤษตามแนวพรมแดนที่ติดกับประเทศมาเลเซีย การร่วมมือกันในคราวนี้ส่งผลให้ฝรั่งเศสมีทัศนคติที่ดีขึ้นกับไทย มีการชื่นชมจอมพล ป. พิบูลสงครามที่ได้กำชับกับหน่วยงานราชการท้องถิ่นอย่างมากว่า ต้องให้ความร่วมมือกับฝรั่งเศสมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งผู้บัญชาการทหารฝรั่งเศสในกัมพูชาก็ได้เขียนรายงานชื่นชมในเรื่องนี้โดยเฉพาะ กองสุลฝรั่งเศสในประเทศไทยเองก็ได้ถ่ายทอดข้อความชื่นชมนี้ไปยังนายกรัฐมนตรีของไทยโดยตรงอีกด้วย พร้อมกับหวังว่าในอนาคตจะมีความร่วมมือหรือมีการลงนามร่วมกันในข้อตกลงต่างๆ เกิดขึ้นอีก แม้ว่าความร่วมมือนี้อาจจะมีอุปสรรคจากสภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่ชายแดนก็ตาม¹

การขยายความร่วมมือในครั้งนี้ทำให้ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารของอินโดจีนฝรั่งเศสต้องเดินทางไปยังค่ายของเขมรอิสระซึ่งถูกทิ้งร้างอยู่ห่างจากอรัญประเทศไปทางตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 30 กิโลเมตร ภายใต้การดูแลของแม่ทัพภาคที่ 2 ของไทย มีการจัดการประชุมร่วมของทหารฝรั่งเศสและไทยที่รัฐประเทศก่อนการเดินทาง ทหารไทยให้การอารักขาอย่างเหนียวแน่นโดยทหารติดอาวุธและอดีตเขมรอิสระที่วางอาวุธ มีทหารและตำรวจติดตามคุ้มกันในขบวนด้วยหลายคน ณ เวลานั้นพื้นที่ในค่ายดังกล่าวกลายเป็นที่อยู่อาศัยของครอบครัวกัมพูชาซึ่งยากจน ทั้งฝรั่งเศสและไทยรายงานตรงกันว่า ค่ายนี้ถูกทิ้งร้างมาได้ระยะหนึ่งแล้ว คณะดังกล่าวพยายามที่จะสำรวจที่ตั้งค่ายเก่าของเขมรอิสระซึ่งอยู่ห่างออกไปประมาณ 7 กิโลเมตรแต่ก็ไม่พบ แสดงให้เห็นว่า ค่ายของเขมรอิสระนั้น ไม่สามารถที่จะเข้าถึงได้โดยง่าย ต้องมีการระบุพิกัดที่แน่นอน ทางฝ่ายไทยระบุว่า ค่ายเขมรอิสระโดยมากตั้งอยู่ในพื้นที่ที่รถเข้าไม่ถึงเพื่อความปลอดภัย หลังการเยี่ยมชมค่ายเก่าของเขมรอิสระมีการประชุมของทั้งฝั่งไทยและฝั่งฝรั่งเศสเกิดขึ้นซึ่งถือเป็นการประชุมที่เป็นประโยชน์ นอกจากเป็นการสร้างเครือข่ายในการติดต่อส่วนบุคคลของทั้งสองฝ่ายแล้วยังมีการพูดถึงความร่วมมือที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอีกหลายๆ กรณี ทางฝรั่งเศสได้ยกปัญหาที่เกิดขึ้นก่อนการประชุมนี้คือ กลุ่มโจรไทยได้ปล้นรถบรรทุกของคนจีนห่างจากบอยเปตไป 6 กิโลเมตร คนจีนถูกทำร้ายจนบาดเจ็บสาหัสและเสียชีวิตในเวลาต่อมา จากกรณีนี้มีการพูดถึงการแลกเปลี่ยนข่าวสารของหน่วยข่าวกรองกับหน่วยปฏิบัติการและหน่วยอื่นๆ ตามชายแดน ซึ่งทั้งสองฝ่ายต้องนำเรื่องนี้ไปหารือในลำดับต่อไป จากกรณีดังกล่าวเกี่ยวข้องกับกรณีของเขมรอิสระ เมื่อมีการยกประเด็นของค่ายของเขมรอิสระที่อยู่ในเขตจังหวัดปราจีนบุรี ค่ายในอำเภอรัญประเทศถูกทำลายไปหมดแล้ว ในขณะที่ค่ายในอำเภออื่นๆ ทางฝ่ายไทยเสนอว่าจะมีการร่วมปฏิบัติการกับฝรั่งเศสในการปราบปรามด้วยและเรื่องนี้จะส่งไปยังหน่วยงานในท้องถิ่นให้รับทราบและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด²

¹ Asie-Océanie, 1944-45, Thaïlande, 60, Siam - Indochine : frontières, janvier - décembre 1949, *Répression du banditisme à la frontière Thaïlande-Cambodge*, 7 décembre 1949.

² Asie-Océanie, 1944-45, Thaïlande, 60, Siam - Indochine : frontières, janvier - décembre 1949, *Le Colonel J.R. Glain, Attaché militaire à Son Excellence l'Ambassadeur de France en Thaïlande*, 7 décembre 1949.

ในการประชุมครั้งนี้มีการพูดถึงอดีตหัวหน้าเขมรอิสระที่ชื่อ สูล ทางไทยอ้างว่า สามารถดำเนินคดีกับสุลในข้อหาบุกรุกพื้นที่ป่าได้เพียงเท่านั้น ในข้อหาอื่นๆ ทางไทยได้ตรวจดูแล้ว ฝรั่งเศส-กัมพูชาไม่ได้มีการฟ้องร้องสุลเลย ทางฝรั่งเศสได้ส่งเรื่องไปยังอัยการของพระตะบองเพื่อให้อัยการฟ้องสุล ซึ่งจะช่วยให้ฝรั่งเศสสามารถที่จะร้องขอให้มีการนำตัวสุลกลับมาดำเนินคดีในอินโดจีนฝรั่งเศสได้ นอกจากนี้ทางฝ่ายไทยยังให้คำมั่นสัญญาว่า ถ้ามีผู้นำเขมรอิสระคนใดข้ามมายังดินแดนไทย ทางกรมไทยจะจับตัวส่งกลับให้ฝรั่งเศสทันที¹

แม้ว่าความร่วมมือด้านชายแดนหรือญประเทศดูเหมือนจะเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น แต่ในทางตรงกันข้ามฝรั่งเศสยังคงวิตกเกี่ยวกับกลุ่มกบฏในพื้นที่โคราช สุรินทร์และอุบล โดยเฉพาะชายแดนด้านจังหวัดสุรินทร์ ฝรั่งเศสพบว่า สถานการณ์ในขณะนั้นค่อนข้างซับซ้อนและยังคงมีค่ายของกลุ่มกบฏอยู่ ซึ่งทางไทยทราบว่าค่ายนี้ตั้งอยู่ใกล้ชายแดน แต่ในทัศนะของทางไทยมองว่า ชาวกัมพูชาอพยพเข้ามาอาศัยอยู่นั้นมีจำนวนลดลงโดยเฉพาะในช่วงสองสามเดือนที่ผ่านมาและผู้อพยพเหล่านี้เป็นพวกรักสงบหนีจากพื้นที่ที่มีการต่อสู้กัน อย่างไรก็ตามพื้นที่ในเขตจังหวัดสุรินทร์ก็ยังถือเป็นพื้นที่อันตรายสำหรับเจ้าหน้าที่ฝรั่งเศส ทางกรมไทยได้เตือนถึงการเดินทางไปสำรวจพื้นที่ดังกล่าวของฝรั่งเศสว่า เสี่ยงและอันตรายเพราะมีความเป็นไปได้ที่เขมรอิสระได้ทราบข่าวถึงการมาของทหารฝรั่งเศสและอาจจะดักลอบโจมตีหรือทำร้าย อีกทั้งไทยไม่มีกองทหารประจำอยู่ที่สุรินทร์มากพอ หากเกิดเหตุร้ายดังกล่าวขึ้น ฝ่ายไทยจะไม่สามารถช่วยได้ทันที² อย่างไรก็ตามฝรั่งเศสได้รับฟังคำเตือนนั้นแต่ก็ยังคงเดินทางไปสำรวจค่ายเก่าของเขมรอิสระอยู่ดี

ในรายงานของพันเอกกลาน (Glain) ทูตทหารฝรั่งเศสได้กล่าวถึงเส้นทางการส่งเสบียงซึ่งอาจจะมีฐานอยู่ทางฝั่งไทย การที่ไม่มีคนนำให้รถยนต์ แม้แต่เกวียนก็ไม่สามารถเข้าถึงได้และฐานปฏิบัติการของฝรั่งเศสที่ใกล้ที่สุดอยู่ห่างออกไป 30 กิโลเมตรทำให้การปราบปรามเขมรอิสระในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ทำได้ลำบากกว่าในอริญประเทศ ในขณะที่สถานีตำรวจของไทยอยู่ห่างจากชายแดน 3 กิโลเมตรแต่มีหน้าที่ในการตรวจตรารถบรรทุกสินค้ามากกว่าที่จะตรวจตรากลุ่มโจรหรือกลุ่มกบฏ จากสภาพเส้นทางที่เป็นป่าทำให้พวกเขมรอิสระสามารถใช้เส้นทางอื่นโดยตัดผ่านพื้นที่ป่าเพื่อขนอาวุธยุทโธปกรณ์และเสบียงได้

ในรายงานดังกล่าวเห็นถึงท่าทีและทัศนคติของฝรั่งเศสที่เป็นมิตรกับไทยมากขึ้นโดยอ้างว่า การที่กลุ่มเขมรอิสระสามารถเล็ดลอดเข้าไปในเขตแดนไทยได้นั้น ไม่ควรที่จะกล่าวโทษว่าเป็นความเพิกเฉยหรือความหละหลวมของไทยในการไม่ตรวจสอบผู้อพยพที่เข้าไปในดินแดนดังกล่าว ส่วนหนึ่งมาจากปัญหาในเรื่องการติดต่อระหว่างทั้งสองประเทศเพราะการติดต่อของฝั่งไทยกับฝั่งฝรั่งเศสทำได้ลำบากเนื่องจากสภาพภูมิประเทศและเส้นทางระหว่างสำโรง (อยู่ติดกับชายแดนจังหวัดสุรินทร์) ไปยังชายแดนถูกตัดขาดเนื่องจากสะพานถูกทำลาย ทำให้การติดต่อส่งข่าวหากันแทบจะเป็นไปไม่ได้ จากปัญหาดังกล่าวส่งผลให้เกิดปัญหานี้ขึ้น แม้ว่าทั้งสองฝ่ายจะมีการตรวจตราอย่างเข้มงวดแล้วก็ตาม³

¹ Ibid.

² Asie-Océanie, 1944-45, Thaïlande, 61, Thaïlande - Indochine, janvier 1950 - décembre 1952 *Le Colonel J.R. Glain, Attaché militaire à Son Excellence l'Ambassadeur de France en Thaïlande*, 17 janvier 1950.

³ Asie-Océanie, 1944-45, Thaïlande, 61, Thaïlande - Indochine, janvier 1950 - décembre 1952, *Répression du banditisme à la frontière Thaïlande-Cambodge*, 24 janvier 1950.

ส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ได้แสดงความจริงใจกับฝรั่งเศสให้เห็นการปราบกบฏดังกล่าว ซึ่งก่อนหน้านั้นประเด็นเรื่องรัฐบาลท้องถิ่นละเลยและแอบให้ความช่วยเหลือกลุ่มกบฏต่อต้านอยู่เรื่อย ๆ เป็นสิ่งที่รัฐบาลฝรั่งเศสท้วงติงอยู่เสมอ ฝรั่งเศสได้วิเคราะห์ถึงนโยบายของรัฐบาลที่กรุงเทพฯกับข้าราชการที่ปฏิบัติงานในท้องถิ่นว่า ในสองส่วนนี้มีความแตกต่างกันอยู่ รัฐบาลพยายามแสดงให้เห็นถึงการรับประกันและเจตนาที่ดีในการจะร่วมมือกับฝรั่งเศสเพื่อปราบปรามกลุ่มต่อต้านที่ฝังตัวอยู่ตามชายแดน มีคำสั่งไปยังท้องถิ่นในเรื่องนี้อย่างเคร่งครัดและเข้มงวดแต่การที่รัฐบาลไทยไม่ได้มีการติดตามผลด้านการปฏิบัติในท้องถิ่นต่างๆ ทำให้เกิดปัญหาความแตกต่างในด้านนโยบายของส่วนกลางกับส่วนท้องถิ่นขึ้น การปฏิบัติของข้าราชการในพื้นที่ที่ละเลยนโยบายจากส่วนกลางถือเป็นอุปสรรคสำคัญในการก่อให้เกิดความร่วมมือที่ดีระหว่างไทยกับฝรั่งเศสตามแนวชายแดน ซึ่งพื้นที่บริเวณนี้เป็นพื้นที่แห่งผลประโยชน์และเมื่อข้าราชการในพื้นที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์โดยตรง เช่น การลักลอบค้าอาวุธหรือของหนีภาษี ทำให้การละเลยหรือการไม่ปฏิบัติตามเป็นเรื่องปกติ นอกจากนี้ข้าราชการในพื้นที่ก็ยังเข้าไปเกี่ยวข้องกับการทุจริตคอร์รัปชันจากผลประโยชน์ตามแนวชายแดน ยังไม่รวมกับความเห็นอกเห็นใจส่วนบุคคลที่มองว่า กลุ่มต่อต้านไม่ใช่ภัยที่ร้ายแรงสำหรับตน

การกระทำของผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ที่กำชับตำรวจในพื้นที่ประมาณหนึ่งร้อยนายให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเข้มแข็งและมีการให้เจ้าหน้าที่เหล่านั้นรายงานผลการปฏิบัติงานอยู่ตลอด พร้อมกับยืนยันกับทางฝรั่งเศสว่า ไทยจะรักษาความเป็นกลาง ไม่ให้กลุ่มกบฏใช้ดินแดนไทยในการก่อการดังกล่าว แม้ว่าฝรั่งเศสจะมองว่า สัญญานี้ในทางปฏิบัติไม่สามารถที่จะทำได้อย่างที่เอ่ยมาเอาไว้เพราะชายแดนจังหวัดสุรินทร์ค่อนข้างยาว ถ้าจะให้มีการตรวจตราที่เข้มงวดควรต้องใช้คนมากกว่าหนึ่งพันคนเพื่อปิดล้อมชายแดนดังกล่าว อีกทั้งความเกี่ยวข้องทางด้านเชื้อชาติ ศาสนาและความเป็นเครือญาติทำให้คนไทยหลายคนยังให้ความช่วยเหลือเขมรอิสระ¹ แต่ฝรั่งเศสก็มองว่า เป็นจุดที่แสดงให้เห็นท่าทีที่เปลี่ยนแปลงไปของข้าราชการไทยในท้องถิ่น ตามทัศนะของฝรั่งเศสทางเดียวที่จะช่วยให้ปัญหานี้ลดลงคือ การตั้งจุดตรวจที่สร้างขึ้นจะช่วยทำให้การติดต่อระหว่างไทยในจังหวัดสุรินทร์และฝรั่งเศสสะดวกสบายและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

ทางฝรั่งเศสมีความรู้สึกชื่นชมกับการที่รัฐบาลสั่งการปราบปรามกลุ่มต่อต้านชาวกัมพูชาที่อยู่ตามแนวชายแดน โดยเฉพาะในจังหวัดสุรินทร์อย่างหนัก ทำให้การปฏิบัติการต่างๆ มีประสิทธิภาพ การปฏิบัติการที่เข้มแข็งเช่นนี้ทำให้กลุ่มเขมรอิสระซึ่งได้ร้องขอความช่วยเหลือนายญาติ ไหวดี² สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุรินทร์ในขณะนั้น แต่นายญาติแนะนำกับกลุ่มเขมรอิสระให้ยุติกิจกรรมต่างๆ เนื่องจากสถานการณ์ในตอนนั้นยากลำบากเกินกว่าที่เขมรอิสระจะได้รับชัยชนะ นอกจากนี้เมื่อฝรั่งเศสขอความร่วมมือในการปฏิบัติการทางการทหารจากไทยในการปราบปรามกลุ่มของ เชียง จีอก ทันท์ ทางรัฐบาลไทยได้ตอบสนองโดยการปิดพรมแดนทันที ทำให้เขมรอิสระปฏิบัติการต่อต้านได้ยากขึ้น

อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ฉันมิตรเช่นนี้คงอยู่ได้ไม่นาน เมื่อรัฐบาลไทยเปลี่ยนนโยบายสืบเนื่องจากภัยคอมมิวนิสต์ที่คืบคลานเข้ามาทำให้ไทยเห็นความจำเป็นที่จะต้องสนับสนุนกลุ่มเขมรอิสระที่ไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ เพื่อให้กลุ่มนี้กลับไปปฏิบัติการสงครามกองโจรต่อต้านกลุ่มคอมมิวนิสต์ในดินแดน

³² Asie-Océanie, 1944-45, Thaïlande, 61, Thaïlande - Indochine, janvier 1950 - décembre 1952 *Le Colonel J.R. Glain, Attaché militaire à Son Excellence l'Ambassadeur de France en Thaïlande*, 17 janvier 1950.

³³ ญาติ ไหวดีเป็นอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดพิบูลสงคราม

กัมพูชา ด้วยบริบทเช่นนี้ข้าราชการในท้องถิ่นของไทยจึงเพิ่มความช่วยเหลือกับกลุ่มเขมรอิสระมากขึ้น เพราะในมุมมองของคนเหล่านั้นมองว่า เขมรอิสระเป็นกลุ่มนักชาตินิยมไม่ใช่คอมมิวนิสต์ ในเวลานั้นฐานปฏิบัติการที่ใหญ่ที่สุดของเขมรอิสระอยู่ที่ชายแดนจังหวัดสุรินทร์ ฝรั่งเศสพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการตั้งกองสูลของตนขึ้นที่นั่น แต่ก็ไม่ได้ช่วยให้การติดต่อระหว่างไทยและเขมรอิสระลดน้อยลง เขมรอิสระได้รับความช่วยเหลือทางด้านเสบียง เสื้อผ้า น้ำมัน เครื่องจักร วิทยุสื่อสารจากทางฝั่งไทย เขมรอิสระส่งของป่าและปลาตากแห้งกลับไปชายฝั่งไทย นอกจากนี้กลุ่มเขมรอิสระยังแปรเปลี่ยนเป็นแรงงานทางด้านการเกษตรให้กับจังหวัดสุรินทร์ในฤดูเพาะปลูกด้วย³⁴

แม้ว่าความร่วมมือกับฝรั่งเศสในการปราบปรามกลุ่มเขมรอิสระทางนโยบายยังคงมีอยู่ แต่ในทางปฏิบัติมีการยกเว้นให้เห็นอยู่เสมอ トラบไตที่ผลประโยชน์ตามบริเวณชายแดนยังคงมีอยู่ การเคลื่อนไหวต่อต้านฝรั่งเศสของกลุ่มเขมรอิสระยุติลงเมื่อสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เสด็จเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน ค.ศ. 1953

สรุป

จากความรู้สึกลึกซึ้งที่เป็นศัตรูของไทยต่อฝรั่งเศสในเรื่องการเสียดินแดนอย่างไม่เป็นธรรม ทำให้ไทยสนับสนุนกลุ่มนักชาตินิยมต่อต้านฝรั่งเศสในดินแดนอินโดจีน แต่เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปทำให้ไทยต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างกันจากศัตรูกลายเป็นมิตร แต่ภายใต้กรอบดังกล่าว ไทยก็ไม่อาจจะละทิ้งนโยบายดั้งเดิมของตนได้ เห็นได้จากหลังกลุ่มเขมรอิสระสลายตัวไป ไทยยังคงสนับสนุนกลุ่มต่อต้านอื่นๆ อีก เช่น ขบวนการเขมรเสรี (Khmer Serei) ในทัศนะของฝรั่งเศสมองว่า ดินแดนดังกล่าวทางฝ่ายไทยมักถือว่าเป็นดินแดนของตนอยู่เสมอและพยายามที่จะเรียกร้องดินแดนดังกล่าวกลับคืนมาตลอดเวลา ดังเช่นที่สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เสด็จเยือนประเทศไทยเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน ค.ศ. 1953 “กัมพูชาเป็นเหยื่อของประเทศเพื่อนบ้านที่ไม่ยอมรื้อฟื้นแดนที่กำหนดขึ้น...ประเด็นการเรียกร้องดินแดนได้ขยายผลเป็นการส่งเสริมให้เกิดการสนับสนุนกลุ่มกบฏต่อต้านรัฐบาลกัมพูชาเมื่อเป็นเอกราช”³⁵

บรรณานุกรม

เอกสารชั้นต้น

หอจดหมายเหตุโพ้นทะเล เมืองเอ็กล์ซ็องโปรวองซ์ ประเทศฝรั่งเศส

CAOM, Indochine, Haut Commissariat, SPEC 107. Etude sur les mouvements rebelles au Cambodge (1942-1952). Note de la Direction des Service de Sécurité du Haut Commissariat en Indochine sur l'organisation politique et administrative Vietminh au Cambodge, décembre 1952

³⁴ Asie-Océanie, 1944-45, Thaïlande, 63, *La situation en Thaïlande au regard de la sécurité des états-associés et des troupes de l'Union française.*

³⁵ Nathaporn Thajongrak, (2013), *Histoire du nord du Cambodge et ses relations avec la Thaïlande pendant la période contemporaine*, p. 207.

หอจดหมายเหตุกระทรวงต่างประเทศ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส

Asie-Océanie, 1944-45, Thaïlande, 3, Consulats et personnel, janvier 1946 – avril 1955, Affaires politiques, 16 décembre 1952.

_____, 1944-45, Thaïlande, 3, Consulats et personnel, janvier 1946 – avril 1955, Michel Cadol, assistant d'Extrême-Orient à Monsieur P.E. Gilbert, Ministre de France au Siam, 18 août 1947.

_____, 1944-45, Thaïlande, 59, Siam – Indochine : frontières, janvier 1945, février 1946 – décembre 1947, Attitude des étrangers III. Incursion du Siam au Cambodge, 10 avril 1947.

_____, 1944-45, Thaïlande, 59, Siam – Indochine : frontières, janvier 1945, février 1946 – décembre 1947, Assistance accordée par le Siam aux rebelles indochinois, 26 août 1945.

_____, 1944-45, Thaïlande, 59, Siam – Indochine : frontières, janvier 1945, février 1946 – décembre 1947, Cambodgiens libres, 29 octobre 1947.

_____, 1944-45, Thaïlande, 59, Siam – Indochine : frontières, janvier 1945, février 1946 – décembre 1947, Note de renseignements.

_____, 1944-45, Thaïlande, 59, Siam – Indochine : frontières, janvier 1945, février 1946 – décembre 1947, Rapport Politique pour le mois de décembre 1946, décembre 1946.

_____, 1944-45, Thaïlande, 60, Siam – Indochine : frontières, janvier – décembre 1949, Le Colonel J.R. Glain, Attaché militaire à Son Excellence l'Ambassadeur de France en Thaïlande, 7 décembre 1949.

_____, 1944-45, Thaïlande, 60, Siam – Indochine : frontières, janvier – décembre 1949, Rapport d'un voyage de service au Cambodge, 8 avril 1948.

_____, 1944-45, Thaïlande, 60, Siam – Indochine : frontières, janvier – décembre 1949, Répression du banditisme à la frontière Thaïlande-Cambodge, 7 décembre 1949.

_____, 1944-45, Thaïlande, 61, Coopération des autorités thaïlandaises à la frontière cambodgiennes.

_____, 1944-45, Thaïlande, 63, La situation en Thaïlande au regard de la sécurité des états-associé et des troupes du l'Union-française.

_____, 1944-45, Thaïlande, 86, Le Siam et L'Indochine Française.

เอกสารชั้นรอง

Department of Publicity. (1940). *How Thailand lost her territories to France*. Bangkok: Department of publicity.

Nathaporn Thajongrak. (2013). *Histoire du nord du Cambodge et ses relations avec la Thaïlande pendant la période contemporaine*. Thèse de doctorat sous la direction de Alain Forest, Université Paris Diderot – Paris 7. Histoire et civilisations.

รุ่งมณี เมฆโสภณ. (2551). *คนสองแผ่นดิน*. กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์.

บุญณจันทร์ มุล. (2546). *จรีตเขมร*. กรุงเทพฯ: เนชั่นบุ๊คส์.